

mu prizna odkrit artizem. Več si ne želi. Vse življenje je posvetil poeziji in umetnosti, čas pa, najpravičnejši kritik, bo kdaj dobro ocenil njegovo delo. Veliko priznanje, ki ga dobiva — in ne samo doma — že danes, je pač dovolj dokaza, da njegov napor in trud ni bil brezploden.»

V nadaljnjem Pogonowski podrobno opisuje Begovićevo življenje in podaja podrobno bibliografijo njegovih del od prvih pesmi, ki jih je priobčil kot realec leta 1892. v «Vijencu», pa tja do najnovejših del, ki še niso natisnjena ali dovršena. Ocenjuje ga kot erotika — med južnimi Slovani je po njegovih mislih največji — in kot finega artista, ki mu umetniški impulzi prihajajo pred vsem iz miselnega sveta. Sledeči odstavek bo menda dovolj značilen za način, kako ga ocenjuje: «Če naj reasumiram, imam težavno nalogo: kateri skupni imenovalec naj vzamemo za te neštete divergence, ki jih Begović ljubi in v svoji umetnosti uporablja? Menda se ne bom zmotil, če za glavne, njih vzdih, sanje, čustva in poljube — misli (ob spremstvu bistroumnih opazk iz psihologije tipov in značajev epizodičnih ali sekundarnih oseb) vzamem kot imenovalca zmagovito ljubezen, katere ponosna boginja kakor stvarnik nad svetom kraljuje in v osehlo apatijo in sivino vsakdanjosti treska s svojim prastarim, večnim in večno novim bleskom.»

Knjižica je lep in zanimiv dokument stoletnih kulturnih zvez med Poljaki in Hrvati, ki se sedaj na novo oživljajo, vsled svojega bogatega in zanesljivega gradiva bo dobro služila našim literarnim zgodovinarjem, dasi menda ne bodo sprejeli vseh njenih rezultatov.

J. A. G.

U. Donadini: Kroz šibe. Zagreb. 1921.

Ulderiko Donadini, komaj osemindvajset let star mož, je plodovit pisatelj hrvatske moderne, novelist in dramatik.

Njegova najnovejša knjiga je bolesten vzклик obupa, klic k idealizmu, ob zadnji uri svarilno znamenje zbezanemu in trpečemu človeštvu. Zakaj strašno je v naši dobi, ko so «svi autoriteti propali. Nitko više nikomu ne vjeruje, i to je početak društvenog raspadanja... Kroz redove naših bankara, trgovaca, posjednika, poživinčalih u želji za sticanjem sve većeg imetka, prolazi ponižen čovjek od srca i volje za radom: ismijan, podrta odjela... Duh kod nas mora početi da sumnja, nije li možda posve nepotreban... Svi smo otrovani... Pokopali smo sve lijepo, što smo imali...!»

Junak našega časa je novelist Martin Semić, idejni nositelj romana «Kroz šibe». «On je bijedan, ali je junak», ki si iz dni našega «osvobajanja» ni rešil prav ničesar. V novo dobo stopa bolan in nesrečen, obupan in nezadovoljen. Najmanj enkrat na mesec se napije do nezavesti. Ko se iztrezni, je še bolj nesrečen in nezadovoljen in hud na vse, tudi na kulturo, ki «...ubija nerve... Ništa nema ogavnijega od neurastenika... što će biti, kad taj pauk neurastenije, histerije i modernog ludila razplete svoje mreže iz gradova u provinciju i mala, mala seoca...»

Tragično svojstvo vseh mladih modernih umetnikov je silno svetožalje. Mladega človeka je včasih podžigala ta ali ona vzvišena misel in ga je nosila vroča ljubezen. A kaj je ljubezen, kje so ideali? Dr. Žgalin, siti blaziranec in brezobzirni afarist, pravi: «Ljubav je povišena tjelesna toplina. Preobraženi seksus». Mladi rod je svetožalen in ciničen morda tudi zato, ker je že v njegovo vzgojo posegel trdi materijalizem, da mu duša nikoli ni prav mogla piti ob čistem viru svetlih idealov. Ali je končno čudno? Kaj nam ne izpodnaša

tal sleherni dan? In nam ne ubija starih idealov, rušечih se v prah in v skrajni materijalizem? A kje je kdo, ki bi jih še znal in pošteno smel braniti? Izobraženstvo strada, trpi pomanjkanje, pada v dekadenco ali pa v indolenco. Kjer bi morali stati izobraženci kot idejni voditelji ljudstva, so se kot tipični povzdignjenci vrinili razni brezvestni samozvanci in drzni zajedavci ali pa plitvi politični rokomavhi.

Martina Semića je to strašno grizlo. Okoli njega pa se je «... život razvijao u znaku borba političkih stranaka i ministarske lisnice. Svaka stranka nabrajala je svoje narodne mučenike... Prestao svaki rad. Svi su trgovali.»

Iz svete jeze nad hinavstvom se ni mogel več premagovati in je «zažviždao u jednom društvu, dok su nekoji sumnjivi patrioti pjevali narodnu himnu. Patrioti se pobuniše i izbatinaše ga.»

Reveži, ki so trpeli krivico in so bili preganjani zaradi pravice; krivičniki, ki so živeli ob grehah napuha in lakomnosti; mogočniki in očitni sleparji, ki se jim ni smililo zaslužjeno ljudstvo; nevoščljivci, blaziranci in potuhnjenci, ki so bili sami nesposobni velikih, plemenitih misli in dejanj; — vsi, ki ga zaradi svojega pokvarjenega in zavistnega srca niso mogli ali niso hoteli razumeti, so z glavo zmajevali nad njim in so ga razglasili za človeka zmot in neplodnih, zmešanih sanj.

Lačen in zapuščen je srdito grizel svojo jezo in bol, dokler se ni «... u njegovoj duši probudila neka apstraktna ljubav prema svima ljudima. Sve je opravdao. Nikoga nije osudjivao.»

V Svetem Pismu nove zaveze je našel vozal za vse svoje krize. Zakaj spoznal je, da je rešitev sveta samo v altruizmu in ljubezni do bližnjega.

Značilno je za hudo-hudo bolno današnje dobo: Če ji je dano spoznanje, morajo pasti cinizem, sofizem, mizantropizem, ateizem in še premnogi, premnogi «izmi», in ubogi, po grdobiji in hudobiji greha tepeni, mučeni človek se vrača k začetku pravice in vse etike, ki more pomagati in odrešiti, h — katekizmu! Zakaj nepojmna, neizmerna globočina in veličina je v nauku in v zapovedi: Ljubi svojega bližnjega kakor samega sebe!

Moderna, kakor jo zastopa in razume Donadini, mi je všeč, ker mi njen kratek in jasen način izražanja razločno kaže pravo, neponarejeno podobo našega sramotnega in obupnega časa in ker brez ozira na kake tako zvane svetovne nazore, mogotce in oblastnike tepe in krvavo biča razmere, ki smo jih sami krivi in ki na njih vsi konjederimo.

Pot, ki jo hodi Donadini, ni nova, ali je sveža. Taka modernistična smer je dobra, ker vodi v večjo popolnost pozitivnosti. Pozitivist v tem zmislu je bil tudi naš Ivan Cankar, ki je z «novo pisarijo» potegnil za seboj vse in je dal našemu slovstvu blesteč slog in zares domač, naraven jezik.

Premnogi mladi objestneži, ki se jim na prvi pogled vidi pomanjkanje dobre očetove vzgoje, se po nemarnem tudi imenujejo «umetniki» in «modernisti», a so v resnici dekadentni, negativni in neresni jecljavci, so vredni prav za prav samo pomilovanja, ker sò tudi žrtev našega časa in le izrodek vse-splošne zlorabe tako imenovane svobode.

Donadini pa je Jugoslovan poštenega starega kova. Zato se mu, čeprav je bolan, godi kakor mnogim slovenskim kulturnim delavcem, ki so ostali zvesti samim sebi.

Ivan Zorec.